



# JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi



ISSN:2459-1149

**Article Type**  
Research Article

**Received / Makale Geliş**  
13.12.2020

**Published / Yayımlanma**  
25.02.2021

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2295>

**Dr. Özgür GEDİKLİ**  
Milli Eğitim Bakanlığı, Şube Müdürü, Konya / TÜRKİYE

**Citation:** Gedikli, Ö. (2021). Erdem Bayazıt'ın söyleşileri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(66), 322-335.

## ERDEM BAYAZIT'IN SÖYLEŞİLERİ\*

### ÖZET

Söyleşi; siyaset, sanat, iş alanında tanınmış kişilerle soru-cevap şeklinde yapılan görüşmeler olarak tanımlanmıştır. Ünlü kişilerin fikirlerini, özgün yorumlarını vermesi; bilgi, izlenim ve görüşlerini yansıtmaya yönüyle bu görüşmelere önem verilmiştir. Türk edebiyatında Batı kaynaklı olarak ilk örnekleri Servetifünun döneminde ortaya çıkan; ileriki dönemlerde tanımı ve metnin konuşturulana mı konuşturana mı ait olduğu noktasında tartışılan; röportaj ve sohbetle sık sık karıştırılan bir tür olmuştur. Erdem Bayazıt, “Yeni İslamcı Akım” şairleri arasında anılmış, “Yedi Güzel Adam”dan biri olarak tanınmıştır. Bir dönem de aktif olarak siyasette bulunmuş, Cumhuriyet Dönemi edebiyat ve siyaset dünyasının tanınmış simalarından olarak düşünceleri, kişiliği, yaşantısı merak edilmiş kendisiyle birçok söyleşi yapılmıştır. O; düşüncelerini, ülkemizin ve dünyanın sosyal, kültürel ve politik sorunlarından şiirin poetik sorunlarına birçok konuda özgün yorumlarını bu söyleşilerde açıkça dile getirmiş; şiirden politikaya ilkelerini açıklamıştır. Bu ilkeler ve düşünceler modernizmin çıkmazlarıyla boğuşan yeni nesil için yol göstermiş, şiir ve şiirin poetik sorunları açısından doyurucu bilgiler vererek genç şairlere ilham kaynağı olmuştur. Sadece ülkesindeki değil çağının dünyasındaki siyasi gelişmeleri de dünya görüşü doğrultusunda yorumlamış, sanatını siyasetten ayıramamıştır. Önemli edebî şahsiyetlerin ve şairin yayıncılıkla ilgili hatıralarının anlatıldığı bölümlerde edebiyat tarihi açısından kritik bilgilerin yanı sıra bu şahsiyetlerin zaafı, hayalleri, kırgınlıkları da verilmiştir. Bu makalede söyleşinin tanımı, Türk edebiyatındaki yeri, özellikleri Erdem Bayazıt'ın söyleşilerine yansıyan dergiciliği, şikâyetçi olduğu hususlar, poetikası, düşünceleri, izlenimleri ve biyografisi çözümlenmeye çalışılacak, söyleşileri soru-cevaplar ve dil bakımından değerlendirilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Erdem Bayazıt, Söyleşi, Yedi Güzel Adam, Cumhuriyet Dönemi

## INTERVIEWS OF ERDEM BAYAZIT

### ABSTRACT

Interviews are conversations made in the form of questions and answers with well-known people in politics, art and business. These interviews give opinions and unique comments of well-known people are important in terms of reflecting information, impressions and opinions. It is of western origin. The first examples of Turkish literature are seen in the period of Servetifünun. It is often confused with genres such as interview and chat. There is confusion about the definition and whether the interview belongs to the speaking or the speaker. Erdem Bayazıt is one of the well-known names of the literary and political world of the Republican Period. He was mentioned among the poets of "New Islamist Movement" and was recognized as one of the "Seven Beautiful Men". He also actively participated in politics for a while. Therefore, his thoughts, personality and life were wondered and many interviews were made with him. Bayazıt; expressed his thoughts, his unique comments on many issues from the social, cultural and political problems of our country and the world to poetic problems of poetry, explained the principles of poetry to politics in his interviews. These principles and thoughts guide the new generation struggling with the dilemmas of modernism. He interpreted the political developments not only in his country but also in the world of his age in line with his world view and could not separate his art from politics. Besides important information in terms of literary history; the weaknesses, dreams and disappointments of these important personalities are also given in the sections where important literary personalities and poetry memories of publishing are explained. In this article, the definition of the interview, its place in Turkish literature, its journalism reflected in the talks of Erdem Bayazıt, the issues it complains, its poetics, impressions and biography will be tried to be analyzed and its interviews will be evaluated in terms of questions and answers and language.

**Keywords:** Erdem Bayazıt, Interview, Seven Beautiful Men, Republican Period

\* Bu makale “4. Uluslararası İpek Yolu Akademik Çalışmalar Sempozyumu”nda (17-18 Aralık 2020) sunulmuş ve özeti sempozyumun özet bildiri kitabında yayımlanmıştır.

## 1. GİRİŞ

Arapçada buluşma, kavuşma anlamına gelen “likaa” kelimesinden türetilen mülakatla (Develioğlu, 1997: 718) aynı anlamda kullanılan söyleşi, Türk Edebiyatı’nda yeni bir türdür. Gazete etrafında gelişen bir tür olmasından dolayı günlük hayatta röportaj ve sohbetle sık sık karıştırılmakta hatta bunların yerine kullanılmaktadır. Bu türlerle arasında soru sorma bakımından benzerlikler görülse de bunlardan tamamen farklıdır. Ancak mektup, gezi yazısı, günlük, roman gibi türlerin iç içe geçtiği günümüz edebiyatında gazeteyle edebiyat arasındaki bu türleri tanımlamak, farklılıklarını ortaya koymak da oldukça zordur. Bu yüzden çoğu yazar ya da kaynak söyleşiyi, sohbet ve röportajla aynı tür olarak değerlendirmekte, tanımıyla ilgili kavram kargaşası yaşanmaktadır. Bu karmaşada kavramı tanımlamaya ve diğer türlerle arasındaki ayrımları göstermek için sadece edebiyatçılar değil gazeteciler de çaba sarf etmektedir.

### 1.1. Türk Edebiyatında Söyleşinin Tarihçesi

Türk Edebiyatı’nda söyleşinin (mülakat) tarihine baktığımızda ilk mülakatçı olarak Ruşen Eşref Ünaydın’ı (1892-1959) *Diyorlar ki* (1918) adlı eseriyle görürüz. Ruşen Eşref, yazılarına Servetifünun dergisinde Tefvik Fikret’in teşvikiyle başlamış ve yazılarını "Edebi Ziyaretler ve Mülakatlar" başlığıyla yayınlamıştır. Daha sonraki yıllarda *Diyorlar ki* adlı kitabında bu yazılarını kitap hâline getirmiştir (Işık, 2002: 973). Ünaydın o dönemde edebiyat dünyasının tanınmış, önemli şahsiyetleriyle mülakatlar yapmıştır. Bunların arasında Abdülhak Hâmit, Şair Nigâr Hanım, Halit Ziya, Halide Edip, Ömer Seyfettin, Ahmet Haşim gibi isimler vardır (Ünaydın, 1972: 17). Daha sonraki yıllarda bu tür röportajla karıştırılsa da kendi mecrasında gelişmeye devam etmiştir. Cumhuriyet Dönemi’nde dergi ve gazetelerin artmasına bağlı olarak yaygın bir tür olarak karşımıza çıkmış, dergi ve gazetelerde yayınlanan mülakatlar kitaplaştırılmıştır. Mecdi Sadrettin *Sevdiklerimiz* (1992) isimli kitabında Hüseyin Rahmi, Celal Sahir, Aka Gündüz’le (gerçek adı Enis Avni’dir) yaptığı söyleşilere yer vermiştir. Hikmet Feridun Es (1909-1992)- *Bugün de Diyorlar ki* (1932) isimli kitabına döneminin tanınmış kırk üç edebiyatçısıyla yaptığı görüşmeleri almıştır. M. Behçet Yazar (1890- 1980) - *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*’nda (1938) kullandığı metotla dikkat çekmiş; söyleşilerini yüz yüze yapmamış; hazırladığı soruları yazarlara göndermiş ve bunların yazılı cevaplanmasını isteyerek söyleşiye yeni bir boyut kazandırmıştır. Mustafa Baydar (1920-1976)- *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*’da (1960) elli edebiyatçıyla görüşmüş ve metinlerin başına fotoğrafla görüştüğü kişilerin biyografilerine de yer vermiştir. Yaşar Nabi Nayır (1908-1981) *Edebiyatçılarımız Konuşuyor*’da (1976) 1950-1970 arasında A.H. Tanpınar, Mübeccel İzmirli gibi isimlerle yaptığı söyleşilere yer vermiştir. Bu söyleşilerin bazıları *Varlık*’ta yayımlanmıştır. Sadık Kemal Tural (1946-...)-*Sorulara Cevaplarla Kültür-Edebiyat-Dil*’de (1992) 1979-1990 arasında yapılan on dört söyleşiye yer vermiştir. Bunların on ikisi kendisiyle edebî kavramlar hakkında yapılan söyleşiler, diğerleri ise müşterek söyleşilerdir. Gavsî Ozansoy’un (1917-1970)- *Edebiyatımızda Dünküler mi Bugünküler mi Daha Kuvvetli, Kırk Yıl Sonra Diyorlar ki* (1962), Kemal Özer’in (1935-2009)- *Sanatçılarla Konuşmalar* (1979), Sezai Karakoç’un (1933-...) *Tarihin Yol Ağzında* (1996), Mehmet Akif İnan’ın (1940-2000) *Söyleşiler* (2009), Halil İnalçık’ın (1916-2016) *Söyleşiler ve Konuşmalar* (2013), Nurettin Durman’ın (1944-...) *Yazmak ve Yaşamak* (2014), Ahmet Yaşar Ocak’ın (1945-...) *Benden Sual Ederseniz* (2015), Metin Önal Mengüşoğlu’nun (1947-...) *Kalbim Mühürlenmeden* (2012), Turan Karataş’ın (1961-...) *Söyleşiler* (2014), İsmet Özel’in (1944-...) *Sorulunca Söylenen* (2014), Cemal Şakar’ın (1962-...) *Dile Kolay* (2018), Alaattin Özdenören’in (1940-2003) *Şiir Beni Korkutmuştur* (2018), Aydın Engin’in (1941-...) *Homeros’un Rüyası* (2018), Mehmet Atilla Maraş’ın (1949-...) *Sözüngelimi* (2018), Hayriye Ünal’ın (1973-...) *Hep Tabu* (2019) vb. Cumhuriyet Dönemi’nde söyleşi türünde basılan eserlerden bazılarıdır. Bunlar yazarı tarafından hazırlandığı gibi, yazarın ölümünden sonra farklı kişiler tarafından da derlenmektedir. Ancak bu eserlerde hazırlayan kişi tarafından ulaşılmayan bazı söyleşiler eksik kalmaktadır.

### 1.2. Söyleşideki Tanım Kargaşası

Tanımına baktığımızda Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde söyleşiyi “Arkadaşça, dostça karşılıklı konuşma, hasbihal / Bir bilim veya sanat konusunu, konuşmayı andıran biçimde inceleyerek anlatan edebiyat türü, sohbet.” olarak vermekte ve sohbetin tanımında olduğu gibi sohbet, mülakat ve söyleşiyi eşanlamlı türler olarak göstermektedir (TDK, 1998: 2003/2022). Mülakatı röportaj olarak tanımlarken (TDK, 1998: 1606) röportajı ise birinci tanımda “Konusu bir soruşturma, araştırma olan gazete veya

*dergi yazısı.*”, ikinci tanımında ise mülakatla eşanlamlı bir tür olarak vermiştir (TDK, 1998:1866). Karataş söyleşiyi, ünlü kişilerin çeşitli yönlerini tanıtmak; toplumu ilgilendiren önemli bir konuyu aydınlatmak için meşhur kişilerle veya uzmanlarla yapılan karşılıklı konuşmaları aktaran edebi değer taşıyan yazılar olarak tanımlarken (Karataş, 2001: 298) röportajı ise “*Bir yazarın herhangi bir yeri bir bölgeyi, bir kurumu gezerek orada gördüklerini kendince anlattığı gazete yazıdır.*” (Karataş, 2001: 353) şeklinde tanımlamakta ve söyleşinin mülakatın yeni ismi olduğunu söylemektedir. Ayrıca röportajın mülakata benzeyen yönleri olsa da ayrı bir tür olduğunu vurgulamaktadır. Oya Tokgöz, söyleşiyi gazetecilik açısından ele alır ve onun yerine mülakat kavramını kullanır. Mülakatı; tanınmış kişilere; kişilikleri, uğraşları, fikirleriyle ilgili sorular sorularak bilgi toplanması olarak tanımlar (Tokgöz, 1981: 82).

Bu konuya kafa yoranlardan biri de Atilla Girgin’dir. Girgin, mülakatı söyleşiyle eşanlamlı olarak kullanmakta ve mülakatla röportajı keskin çizgilerle ayırmaktadır. Mülakatı; üçüncü kişilere aktarılacak amacıyla, belirli konu ya da konularda, herhangi bir kaynağa sorular yönelterek bilgi, görüş, düşünce derlemeye dayalı bir yazı türü olarak tanımlamıştır. Röportajın sohbet ya da söyleşiyle (mülakat) aynı şey olmadığı fakat söyleşi kaynaklı olduğunu söylemiştir (Girgin, 2007: 1). Kabaş da söyleşiyi, gazetecilikle ilişkilendirse de belirli bir haber konusu hakkında, belirli bir haber kaynağı kişi veya kişilerle, belirli bir sürede, kamuoyunu bilgilendirmek için yapılan soru-cevap şeklindeki görüşme olduğunu ve mülakatla da ifade edilenin aynı şey olduğunu söyler. Özelliklerini ise şöyle sıralar: En az iki kişi arasında geçer, iki tarafın da konuşmaya aktif katılımını zorunlu kılar, yapılandırılmış bir konuşmadır, belli bir amaca yöneliktir, kamuya aktarılacak üzere yapılır. Ayrıca soru-cevap yöntemiyle yapılan söyleşi / mülakat ile daha çok gezi ve izlenim türündeki yazıları tanımlayan röportajı, birbirinden kesin sınırlarla ayırır ve bu kavram karışıklığının yaşanmasında, söyleşi ve röportaj sözcüklerinin yabancı dil çevirilerinin de rol oynamış olduğu düşünür. İngilizcedeki ‘interview’ sözcüğü yaygın şekilde ‘röportaj’ olarak çevrilse de aslında daha çok soru-cevap yapısına sahip “söyleşi”yi işaret ettiğini söyler (Kabaş, 2009: 31-46).

Adnan Binyazar, *Milliyet Sanat*’ta Türkiye’de röportajın tarihçesiyle ilgili yazısında, röportajın, ilk zamanlarda soruya dayalı olması bakımından mülakatla aynı tür gibi düşünüldüğünü ve röportajın mülakatın bu özelliğinden yararlandığını söyler. Ayrıca röportajda daha çok araştırma, inceleme, soruşturmanın ağırlık kazandığını, gazetede gerçeklerin ortaya çıkarılmasındaki önemine dikkat çeker (Binyazar, 1975: 14.). Özdemir, röportajla mülakatı ayrı türler olarak değerlendirir. Başlangıçta röportajın mülakat sözcüğünün anlamı içinde düşünüldüğünü, herhangi bir alanda tanınmış ünlenmiş kişiye soru sorma soruların yanıtını alma biçiminde anlaşıldığını söylerken mülakatın tanımını da verir (Özdemir, 1994: 150). Röportajın ise bir doğruyu, bir gerçeği, araştırma, inceleme, gezip görme yoluyla ya da soruşturma yöntemiyle yansıttığını söyler (Özdemir, 1994: 148). Karaalioğlu *Edebiyat Terimleri Kılavuzu*’nda mülakatı, zamanında isim yapmış şahsiyetlerini herhangi bir gazetecinin ziyaret ederek o sırada olan önemli olaylarla ilgili olarak sorular sorması aldığı cevabı gazetesine aynen yazması olarak tanımlar ve mülakat için değişmeyen belli kuralların olmadığını ekler (Karaalioğlu, 1975: 247). Söyleşi kelimesini mülakatla aynı anlamda kullanmaz, bir kimse ile konuşur gibi yazılan sohbetle aynı manada olduğunu söyler (Karaalioğlu, 1975: 341). Röportajı ise bir gazetecinin herhangi bir yeri, bir müesseseyi gezerek orada gördüklerini kendi görüşleriyle birleştirerek yazması olarak tanımlar. Ayrıca röportajın bir amacının olduğunu ve röportajda sıradan kişilerin görüşlerine de yer verilebileceğini belirtir (Karaalioğlu, 1975: 318). Karaalioğlu röportajı mülakattan gazetecinin kendi görüşlerine, sıradan insanların görüşlerine yer vermesi ve bir amacının olması yönünden ayırır. Yaşar Kemal de röportaj üzerinde durur. Mülakatla arasındaki farka direkt olarak değinirse de röportajın ayırıcı özelliklerini ortaya koyarken bunu dolaylı olarak dile getirir. Röportajın gazete etrafında gelişen edebi bir tür olduğunu söyler. Onu haber yazılarından ayırır. Haberin, gerçeğin kaba yansıması olduğunu röportajın ise yaşamın özüne, gerçeğin özüne doğru yazarının yeteneğiyle bir iniş olduğunu belirtir (Binyazar, 1975: 4-5). Barthes ise söyleşiyi “indirimli makale” olarak tanımlar. Günümüzde oldukça yaygın olduğunu, bunun sebebinin ise “ekonomik” olması yani metin yazacak zamanı olmayan insanların bir söyleşi vererek işin içinden çıktıklarını vurgular. Çünkü makale yazmak düşünceyi biçime sokmak oldukça maliyetli ve zordur. Ayrıca söyleşinin düşünce içerdiğini, faydalı olduklarını ancak yazının yerini tutamayacağını, insanın konuşurken düşünüyormuş gibi yaptığını ve düşüncenin mekânının yazı olduğunu işaret eder (Barthes, 2017: 96).

Görüldüğü gibi gazeteci ve edebiyatçı birçok isim bu kavram üzerinde kafa yormuştur. Fakat görüşleri değerlendirdiğimizde ülkemizde mülakatın tanımının net olmadığını röportaj, sohbet gibi türlerle karıştırıldığını görmekteyiz. Bu türlerin birbirinden farklı olduğu kabul edilmekle beraber özellikle mülakatla röportaj arasındaki sınır tam olarak çizilememiştir. Oysa röportajın mülakat kaynaklı olduğu söylene de röportaj mülakattan daha kapsamlı bir türdür. Mülakat tanınmış kişilerle yapılan soru-cevap sohbetiyken tanınmış kişinin düşüncelerini öğrenmek esastır. Röportaj ise mülakat gibi sorulardan faydalanır fakat bir gerçeği araştırmaya, ortaya çıkarmaya çalışır. Söyleşi, mülakatla aynı anlamdadır ve günümüzde mülakatın yerine kullanılmaktadır. Ayrıca söyleşi, yazarın muhatabıyla konuşmuş hissi verecek şekilde yazdığı yazı türü olan sohbetten tamamen farklı bir türdür.

### 1.3. Söyleşinin Özellikleri ve Günümüzde Söyleşi

Söyleşinin temelinde bir kişinin düşüncelerini öğrenmek olduğu için bu tür düşünceleri önem arz eden kişilerle yapılır. Amaç karşıdakini iyi anlamak ve önem verilen fikirleri okuyucuya aktarmaktır. Söyleşi edebi bir tür olup okuyucuya nesnel bir doğruluğu sunar, gerçekçi bir tanıklıktan yararlanır. Bu yüzden söyleşiler bir nevi tarihe not düşmedir. Önceden uygun bir görüşme yeri belirlenmeli ve söyleşide sorulacak sorular görüşme yapılacak kişinin uzmanlık alanına göre görüşme öncesi hazırlanmış olmalıdır. Bu sorular açık ve anlaşılır olmalı ve önemine göre sıralanmalıdır. Ayrıca soruların okurun ilgisini çekecek tarzda olmasına da dikkat edilmelidir. Söyleşideki sorulara verilen cevaplara söyleşiyi yapan kişi kesinlikle kendi düşüncelerini katmamalı, onları olduğu gibi aktarmalıdır.

Söyleşiler günümüzde teknolojik gelişmelerle birtakım değişikliklere uğramış ve yüz yüze yapılan bir tür olmaktan çıkmıştır. Söyleşiyi yapacak kişi hazırladığı soruları cevaplanmak üzere görüşeceği kişiye göndermekte ve cevapları yazılı olarak almaktadır. Bu tür söyleşilere yazılı görüşme denilmektedir (Girgin,2007: 71). Söyleşi türünün bir diğer örneği ise herhangi bir konuda genel görüşü ortaya çıkarmak için yapılan “soruşturma” tarzıdır. Bu tarzda bir konuda alanında uzman kişilerin ne düşündüğünü öğrenmek amacıyla önceden hazırlanan sorular birçok kişiye gönderilir ve gelen cevaplar değerlendirilerek yayımlanır. Soruşturma genelde dergilerin özel sayılarında kullanılır. Basın toplantıları da bu türün alt dalı olarak gösterilmektedir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak söyleşiler kitle iletişim araçlarıyla da yapılır hâle gelmiştir. Biçim olarak söyleşileri “yüz yüze”, “telefon”, “internet”, “panel”, “basın odası”, “sempozyum / basın toplantısı” ve “sokak” söyleşileri şeklinde değerlendirmek de mümkündür (Kabaş, 2009: 50).

Günümüzde söyleşiyle ilgili bir diğer değişim nehir söyleşi adı verilen sözlü tarih çalışması olarak da değerlendirilebilecek bir alt türünün ortaya çıkmasıdır. Bu tür biyografi ve otobiyografiye alternatif hatta rakip olarak düşünülmektedir. Nehir söyleşide kişi, soruları cevaplayarak otobiyografisini yazmamaktadır. Biyografi ve otobiyografiye kaynak olabileceği, bir tür olamayacağı noktasında tartışmalar sürse de günümüzde oldukça popülerdir.

### 1.4. Söyleşinin Kime Ait Olduğu Sorunu

Günümüzde söyleşinin önemli bir sorunu da söyleşinin “konuşturulan”a mı “konuşan”a mı ait olduğudur. Konuşturan, söyleşi sorularını hazırlayıp metni yönlendiren ve metne son şeklini veren olarak karşımıza çıksa da konuşan kişi hayatı, düşünceleri, görüşleriyle merak edilen olarak toplumun odağında yer alıyor. Bu yüzden konuşturanlar farklı yazarlarla (konuşan) yaptıkları söyleşileri kendi isimleriyle tek kitapta toplayabiliyorlar. Fakat aynı yazarla yapılmış farklı söyleşiler konuşan tarafından ya da konuşanın izni alınarak farklı bir yazar/araştırmacı tarafından derlenmektedir. Ancak bu tip kitaplar kitabın satışını ve tanınırlılığını artırmak amacıyla araştırmacının adıyla değil konuşturulanın adıyla yayımlanmaktadır. Sonuç olarak söyleşinin ortaya çıkışı ve yazım sürecinde konuşan ve konuşturanın müşterek katkısı olduğu için tanımında olduğu gibi kime ait olduğu konusunda da bir kargaşa yaşanmaktadır.

## 2. ERDEM BAYAZIT’IN SÖYLEŞİLERİ

İlk şiirleri 1958’de, Kahramanmaraş’ta *Hamle* dergisi ve *Gençlik* gazetesinde çıkan Erdem Bayazıt elli yıllık bir edebî geçmişe sahiptir. Şiirden gezi yazısına birçok kitabı vardır. *Büyük Doğu*, *Diriliş*, *Edebiyat*, *Mavera* ve *Yedi İklim* dergileri ile *Yeni İstiklâl*, *Yeni Devir* gazetelerinde yazmış; Ankara’da *Edebiyat* (1968) ve *Mavera* (1976) dergilerinin kurucuları arasında yer almıştır. Sahibi olduğu

*Mavera*'nın yazı işleri müdürlüğünü yürütmüş; Akabe Yayınevini kurmuştur. 1997'de Ak Radyo'da "Şiir, Yalnızca Şiir" adlı programı hazırlamıştır. Şiirlerinde çağını, makine uygarlığını ve değerlerini yargılayan, dinî değerlerini yitiren insanın manevi kurtuluşu temasını işlemiştir (Yalçın, 2010: 190). Liseden arkadaşları Rasim Özdenören, M. Akif İnan, Aladdin Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Nazif Gündoğan ve Hasan Seyithanoğlu'yla birlikte "Yedi Güzel Adam"<sup>1</sup> olarak nitelenmiş, yine bu isimlerle "Yeni İslamcı Akım" içerisinde değerlendirilmiştir<sup>2</sup>. Gazetelerde köşe yazarlığı yapmış, sanat dünyasındaki ve siyasetteki gelişmeleri de yakından takip etmiş, aktif olarak siyasette bulunmuş hatta bir dönem Anavatan Partisi'nden Kahramanmaraş milletvekili seçilmiştir. Ülkemizde ve dünyadaki edebî, siyasî gelişmeleri yakından takip etmesinden dolayı düşünceleri merak edilmiş ve kendisiyle birçok yayın organı özellikle *Mavera*, *Yedi İklim*, *Cuma*, *Ay Vakti*, *Edebiyat Ortamı*, *Vakit* vb. İslamî camiayla özdeşleşmiş gazete ve dergiler onunla söyleşi yapmıştır. Bunlardan sekiz tanesine ilk olarak *Kelimenin Dirilişi* (2015) adlı eserde yer verilmiştir. Bu söyleşiler edebî olup onun poetikasını ve edebî görüşlerini daha da belirginleştirme amacıyla yapılmıştır. 2018'de yayımlanan edebî ve siyasî söyleşilerin iki bölüm hâlinde verildiği *Erdem Bayazıt'la Sana Bana Vatanıma Dair Konuşmalar*'da (2018) ise Bayazıt'la yapılan yirmi beş söyleşiye yer verilmiştir. Dokuz siyasî ve on altı edebî söyleşiyi içeren bu kitap *Kelimenin Dirilişi*'ndeki sekiz söyleşiyi de içermektedir. Fakat bunların dışında *Mavera*, *Yedi İklim*, *İslam*, *Cuma* vb. dergilerde kalmış yazarın on söyleşisi daha vardır. 1981'den 2008'e kadar yirmi yedi yıllık bir süreci kapsayan bu otuz beş söyleşide şairin hayatından dergiciliğine, siyasetten şairliğine dair edebiyat tarihlerinin satır aralarında bulabileceğimiz pek çok bilgi mevcuttur.

Bu makalede 1981'den 2008'e kadarki yirmi yedi yıllık süreçte, şairle yapılan otuz beş söyleşide; onun poetikasının, kişiliğinin, siyasî düşüncelerinin, biyografisinin, şair yazar dostlarının, yakındığı hususların nasıl anlatıldığı gösterilecektir.

## 2.1. Sorular ve Cevaplar

Söyleşiyi yapan amacını dikkate alarak ele alacağı konuyu ya da kişiyi hangi açılardan irdeleyeceğine karar vermelidir. Ayrıca kendisine "*Ben bu söyleşiyi niye yapıyorum, neleri öğrenmek istiyorum ve hangi noktaları öne çıkarmalıyım...*" gibi soruları sormalıdır (Kabaş, 2009: 124). Söyleşi yapacağı kişiyle ilgili araştırma yapmalı ve önceden yapılmış söyleşilere ulaşip incelemeli, tekrara düşmemeli, kişinin herkes tarafından bilinen yönleriyle zaman kaybetmemeli, kritik sorularla ezber bozan bilgilere ulaşabileceği cevapların peşinde olmalıdır. Yani planlı ve programlı olmalıdır. Ancak görüşme, planladığından daha ilginç sayılabilecek bir yönde gelişme eğilimindeyse, görüşmeci bu olasılığı fark edebilmeli ve gerekiyorsa, kendi planından vazgeçme esnekliğini de göstermelidir (Girgin, 2007: 79). Bayazıt'la yapılan söyleşilerde soruları bu açıdan değerlendirdiğimizde bu soruların büyük bir çoğunluğunun "dergicilik", "şair ve yazarlar", "sanatsal ve politik düşünceleri" hakkında olduğu görülür.

İlk sorulara baktığımızda söyleşilere önce kolay ve genel sorularla başlanmıştır. Ancak *Genelde bütün hayatınız özeldir sanat hayatınızdan bahseder misiniz?* (Bayazıt, 2018:124), *Çocukluk yıllarınızı, aile çevrenizi ve o yılların sosyal hayatını anlatır mısınız?* (Bayazıt, 2018: 51), *Çocukluğunuzun nasıl bir kültürel atmosferde geçtiğini anlatır mısınız?* (Coşkun, 2004: 60) vb. döneminin tanınmış ve herkes tarafından bilinen bir şair ve politikacısına yöneltilmemesi gereken sorular ya da ... *Şiir nedir sizce ya da niçin şiir?* (Bayazıt, 2018: 44), ... *Size göre şiir nedir?* (Bayazıt, 2018: 76) vb. tekrar edilen daha önce şaire defalarca yöneltilmiş, kalıplaşmış söyleşi soruları da vardır. Klişeleşmiş tarzdaki bu soruların cevapları daha önce şair tarafından cevaplandığı için okuyucular tahmin edilebilmektedir. Bu da söyleşiyi yapanların söyleşiye ne kadar hazırlık yaptığı, kendisinden önce şairle söyleşi yapanlardan haberdar olup olmadığı sorularını akla getirir. Bu yönüyle söz konusu söyleşilerdeki sorular;

<sup>1</sup> Mehmet Atilla Maraş, *Şair ve Yazar Dostları* isimli eserde Cahit Zarifoğlu'nu anlatırken şunları söyler: *Onun "Yedi Güzel Adam" şiirinde bahsedilen adamların sonradan yedi güzel adam diye tesmiye edilen edip ve şairlerimizle hiçbir ilgisi yoktur. O başlık *Mavera* dergisinin kurucularına yakıştırılmıştır. Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, M. Akif İnan, Aladdin Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Nazif Gündoğan ve Hasan Seyithanoğlu* (Maraş, 2015: 103). Ancak Bayazıt, *Mavera*'nı 100. Sayısı için yaptığı söyleşide bu yedi müteşebbisin Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören, Mehmet Akif İnan, Nazif Gürdoğan, Bahri Zengin, Hasan Seyithanoğlu ve kendinden oluştuğunu belirtir (Yorulmaz, 2018: 18).

<sup>2</sup> "Yeni İslamcı Akım" tabirini ilk olarak Ahmet Kabaklı *Türk Edebiyatı* isimli edebiyat tarihinde kullanmıştır. Bu akım içerisinde değerlendirilen şairler ve yazdıkları şiirler farklı değerlendirmelere maruz kalsa da Kabaklı; bu akımı, yüz elli yıldır kullanan ve beklenen bir "sanatta kendine dönüş hareketi" yahut daha köklü, daha derin bir millî sanatın müjdecisi (Kabaklı, 1991: 678) olarak niteleyip övmüştür. Bu akıma mensup şairlerin temel özelliği çağını dinî hassasiyetleriyle yorumlamaya çalışmalarıdır.

kamuoyunun şair hakkındaki mevcut bilgisi, merak edilen yönleri ve düşünceleri göz önünde bulundurulmadan daha önce başka şair ve yazarlara sorulmuş kalıplaşmış sorulardan derlenmiş izlenimi vermektedir. Verilen cevaplar da genel olduğu için açıklayıcı ve oldukça uzundur. Ayrıca ...: *Maraşlı mısınız?* (Bayazıt, 2018: 28) tarzında herkesin bildiği, amacı olmayan, çoğu zaman dergi sayfalarını doldurmak için yapılan söyleşilerde kullanılan soruların yanı sıra *Siyaseti bıraktınız şimdilerde şiir yazabiliyor musunuz?* (Bayazıt, 2018: 88) öncesinde verilmesi gereken bilginin eksik olduğu, bir söyleşinin ilk sorusu olamayacak sorulara da yer verilmiştir.

Bir diğer soru tarzı kişisel görüşler içeren ve teyit bekleyen sorulardır: *Avrupa Birliğine girmenin sizce bir sakıncası yok demek ki...* (Bayazıt, 2018: 177), *Devlet eli sopalı imajını aşmalıdır yani* (Bayazıt, 2018: 184). *Üniversiteye daha başlamazdan önce lise yıllarında sizin hâlâ bazı kitaplarda, antolojilerde yer alan şiirleriniz var... Nasıl bir şiir anlayışına karar kıldınız o dönemde? Bir yandan Necip Fazıl'ı okuyorsunuz, ama Necip Fazıl'ın şiirinin havasının çok dışında o dönemlerde egemen olan İkinci Yeni'yle bağlantılı bir şiir yapınız vardı. Öyle değil mi?* (İnan, 2016: 260). Bu sorularla şair baskı altına alınmış söyleşiyi yapan kişi ya da dergi / gazete kendi düşüncesini şaire teyit ettirmeye çalışmıştır. Söyleşinin amacı toplum açısından önem arzeden kişinin görüşleri olduğu için teyit bekleyen görüşleri içeren sorular söyleşinin mantığına aykırıdır. Bu sorular aynı zamanda şairi yönlendirme ve şairden istenen cevabı alma amacı taşımaktadır.

Şairle ilgili en çok merak edilen konularda söyleşiyi yapan kişilerin tekrara düştüğü görülür. 1991'de yapılan bir söyleşide şaire yöneltilen sorunun iki yıl sonra tekrar *Din siyasetten ayrı mı diyorsunuz?* (Bayazıt, 2018: 156), *Din siyasetten ayrı mıdır ya da ...?* (Bayazıt, 2018: 183) şeklinde yöneltildiği görülür. Yine *Mehmet Kaplan'ın şiirinize ilgili yaptığı yorumlar var. Orada sizi Mevlana ve Yunus'un yoluna ihanetle suçluyor bir nevi. Hatta sizi Marksist söyleyiş çizgisine taşıyor* (Bayazıt, 2018: 69) sorusu bir yıl sonra *Mavera da Mehmet Kaplan'ın yorumuna bir karşı cevabınız olmuştur sanırım* (Bayazıt, 2018: 77) olarak sorulur. Aynı konu M. Akif İnan tarafından da sorulur: *Mehmet Kaplan sizin şiirinizi açıklarken zannediyorum sizi biraz hırpaladı ve sizin şiirinizdeki ideolojik unsuru adeta sizin düşüncenizin karşıtı olanlarla aynı çizgiye getirdi* (İnan, 2016: 265). Bu konu *Kırağı* dergisinin yaptığı söyleşide de tekrar edilir<sup>3</sup>. Söyleşinin şairle ilgili yeni bilgileri, bilinmeyenleri, daha önce söylenmeyenleri ortaya koyması gerekliliği açısından bu sorular kusurludur. Fakat verilen cevap polemige açık olabileceği için sık sık sorulmuştur.

Bazı konularda kızdırarak konuşturmak, ağzından laf almak için kışkırtıcı sorulara yer verilmiştir. Bunlarda da aynı olaya dikkat çekilmiştir: *Şiirinizi yanlış değerlendirenler de oldu. Bir şiiriniz sizin niyetleriniz dışında "yanlış aşırı yorumlandığında" neler hissediyorsunuz?* (124) sorusuyla Mehmet Kaplan'ın şairi neredeyse Marksist olmakla itham ettiği değerlendirme hatırlatılıp, şair polemige çekilmeye çalışılmıştır.

Bunun yanında *Basının irtica yaygaralarını, milli ruha dönüşün hazımsızlığının yaygarası olarak tanımlayabilir miyiz?* (Bayazıt, 2018: 61) sorusuyla 1990'larda basında geniş yer kaplayan ve şairin tepkili olduğu bir konu hatırlatılarak; şairin "siyasi deha" olarak nitelediği, değer verdiği Turgut Özal için *Özal Müslümanlar için bir Abdurrahman Çelebi örneği miydi?*<sup>4</sup> (Bayazıt, 2018: 187) sorusuyla şair kışkırtılmaya çalışılmıştır. *Siz başta olmak üzere İslami kesimde yaşayan şairlerden hangilerini tavsiye ediyorsunuz gençlere?* (Bayazıt, 2018: 104) sorusuyla belli bir kesim ötekileştirilmeye çalışılmış fakat şair tuzağa düşmemiş Türk edebiyatının özellikle şiir yönünden dünya edebiyatıyla boy ölçüşecek düzeyde olduğunu ve gençlerin okuyabileceği birçok büyük yazar, şair olduğunu söylemiştir.

Bayazıt'a bazı konuları aydınlatmak şairin bu konularda ne düşündüğünü tespit etmek amacıyla kritik sorular da sorulmuştur. Bu sorular genelde siyasi konularda yapılan söyleşilerde görülür. Örneğin *Şiiriniz öncelikle Müslüman coğrafya olmak üzere "zulma uğramış bütün yüreklerin" feryad eden sesi olarak yankılanıyor. Böylelikle çağdaş bir destan oluyor şiiriniz ... sorusundaki zulme uğramış bütün yürekler* ifadesiyle Batı emperyalizmine karşı olan toplumcu şairler anılmış ve şair yönlendirilmiştir. Şair de bu soruya *Ses olarak benim şiirim eğer illa bir irtibat kurulacaksa Nazım Hikmet ya da Ahmet*

<sup>3</sup> Erdem Bayazıt şiirle ilgili; Mehmet Kaplan'ın aşırı yorumlarına, Yunus ve Mevlana'ya ihanet ithamlarına, onun şiirini anarşist şiire benzetmesine *Mavera* dergisinin yedinci sayısındaki "Yahya Kemal Kaplan'ın Sınırlarını Aşıyor" adlı yazısında cevap verir.

<sup>4</sup> Burada istenilen nitelikteki şey bulunamadığında onun daha düşük nitelikte olanına da razı olunur anlamında kullanılan bir deyim olan "Keçinin olmadığı yerde koyun Abdurrahman Çelebi" deyimine göndermede bulunulmuştur.

*Arif'le kurulur* (Bayazıt, 2018: 121) diyerek Toplumcu Gerçekçi şiirle mensubu olduğu “Yeni İslamcı Akım” arasındaki ilişkiye işaret etmiştir. Bu akımın bir özelliği olarak Batı ve Batılılaşma karşısında durmuştur. Ancak *Balkanların göbeğinde, Avrupa'nın gözü önünde, Bosna'da, Kosova'da korkunç bir jenosit uygulanırken yetişip “dur” diyen ABD değil miydi? Sırp kasabı Milosviç'in yakalınıp yargı önüne çıkarılması insanlık için az şey miydi?* (Bayazıt, 2018: 203) sorusuyla karşılaşınca zor durumda kalan şair konuyu farklı yöne çekerek dünyada “adil paylaşım”ın olmadığından ve dünyanın Batı'nın uyguladığı “çifte standart”tan bahsetmiştir.

Benzer şekilde İslamcı kesimin dini siyasete alet ettiği ithamları hatırlatılarak *O zamanlar da dinin siyasete alet edildiğini mi düşünüyorsunuz?/ Din siyasetten ayrı mı diyorsunuz?* (Bayazıt, 2018: 156) tarzında şaire bu ithamları doğrulamaya yönelik kritik sorular yöneltilmiştir. Bayazıt bu sorulara dinin hizip gibi düşünülemeyeceğini, dinin bütün insanlara geldiğini ancak insanların farklı görüşleri olabileceğini söylemiş ve *Partilerin seçim öncesi Müslümanların sayısını öğreneceğiz* tarzı ifadelerini ve çıkışlarını tasvip etmediğini belirtmiştir (Bayazıt, 2018: 156).

Bazı söyleşilerde ise İslamcı kesimi temsil eden bir kişiye sorulmaması gereken, onu köşeye sıkıştırmak, kızdırmak ya da zor duruma düşürmek için söyleşinin tanziyonunu yükselten sorulara yer verilmiştir: *Sizin bu söyledikleriniz biraz laikçe ifadeler gibi. Bu görüşleriniz laikliğe uygun düşünceler olmuyor mu?* (Bayazıt, 2018: 164). Bu sorularla zor duruma düşürülmeye çalışılan şair Türkiye’de “laiklik” kavramının yanlış anlaşıldığını söyleyerek kaçamak cevaplar vermiştir.

*Sizin kulağınıza geldi mi bilmiyorum. Sizin için bazı söylentiler var. Deniliyor ki eğer rahmetli Cahit Zarifoğlu sağ olsaydı, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören ANAP'çı olmazlardı, onları böyle bir yanlışlığa düşürmezdi. Siz ne diyorsunuz bu konuda?* sorusuyla şair temsil ettiği siyasi gelenekten ayrıştırılmaya çalışılmıştır. Ancak şair bu sorular konusunda tecrübeli olduğu için “onun da kendisini teşvik edeceğini” söyleyerek kaçamak bir cevap vermiştir. Ardından gelen ve şaşkınlık belirten *ANAP'a teşvik mi ederdiniz?* sorusuna da aynı özgüvenle Cahit Zarifoğlu'nun da sağlığında içinde bulunduğu siyasi oluşumu desteklediğini söylemiştir (Bayazıt, 2018: 175).

Bayazıtla yapılan söyleşilerde döneminin tanınmış ve herkes tarafından bilinen bir şair, politikacısına yöneltilmemesi gereken; tekrar edilen daha önce şairin defalarca karşılaştığı, kalıplaşmış; herkesin bildiği, amacı olmayan, çoğu zaman dergi sayfalarını doldurmak için yapılan söyleşilerde kullanılan; teyit bekleyen; kışkırtıcı sorular sorulmuştur. Bunun yanında söyleşilerde ezberbozan cevaplar almaya yönelik kritik sorular da vardır. Bazı sorular da ise şair polemige çekilmeye çalışılmıştır. Şair bunlara genel olarak uzun cevaplar vermiş bunlarda kendi biyografisi, dergicilik macerası, şair ve yazar dostları, sanat anlayışı vb. hakkında bilgiler de vermiş, döneminin İslam dünyası ve Müslümanların sorunlarıyla ilgili tespitlerde bulunmuştur. Polemik zemini oluşturmaya yönelik sorulara politik cevaplar vererek tansiyonu düşürmüştür. Siyasi konulardaki sorulara ise kendisinden beklenenden farklı cevaplar verdiği görülür.

## 2.2. Biyografik Malzeme

Tanınmış kişilerin, ünlü yazar veya sanatçıların hayatı insanlar tarafından hep merak edilmiş, bu kişilerle söyleşiler yapılmıştır. Bu söyleşilerde onlara yaşamlarını, karakteristik özelliklerini, hayatlarındaki sıradışı durumları, düşüncelerinin oluşumuyla ilgili biyografik sorular yöneltilmiştir. Doğrudan insana, karakterine ve yaşam biçimine yönelik olan bu tür söyleşilerde amaç kişinin verdiği yanıtlar doğrultusunda yaşamındaki dönüm noktalarını, eğilimlerini, hobilerini, zaafalarını, özel yeteneklerini, duygu ve düşüncelerini yansıtmak; sadece dış görünüşünü değil; görünmeyen iç dünyasına ait özellikleri de tespit etmektir (Kabaş, 2009: 49). Soru ve cevaplar vasıtasıyla şair ve yazarların biyografisi yansıtılsa da elde edilen bilgiler sadece anlatılanlarla ya da bilinmesi istenilenlerle sınırlı kalmıştır. Ancak söyleşi yapılan kişinin anıları, edebiyat tarihi açısından önem arz eden arkadaşları, dönemsel olaylar vb. birçok kayda değer bilgiyi de içermiştir. Ayrıca şair ya da yazarın eserlerinin çözümlenmesinde bazı biyografik ayrıntılara her zaman ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden söyleşilerde şairlerin özel hayatlarıyla ilgili sorulara sık sık yer verilmiştir.

Erdem Bayazıt'la yapılan söyleşilerde ona, *Geçmiş yıllara gidecek olursak nasıl bir çocukluk geçirdiniz?* (Bayazıt, 2018: 128), *Genelde bütün hayatınız özelde sanat hayatınızdan bahseder misiniz?* (Bayazıt, 2018: 80), *Biraz lise yıllarından bahsetseniz?* (Bayazıt, 2018: 122) vb. onun hayatını

öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur. Bunlara verilen cevaplarda şairin çocukluğundan gençliğine, öğrenim hayatından meslek hayatına ve düşünsel gelişimine dair birçok ayrıntıyı öğrenebiliriz. Burada geçen bilgiler (onunla ilgili edebiyat tarihlerinde rastlayamayacağımız) daha çok hatırat özelliği taşır.

Çocukluk yıllarından bahsederken edebî eserlerde görebileceğimiz söyleşideki dönemin yansımalarını görürüz: *İkinci Dünya Savaşı'nın en çetrefilli yıllarıydı... O yıllarda herkesin gözü ağrırdı. Trahom çok yaygındı. Dispanserlerin önünde kuyruklar olurdu. O zamanlar memurlara şeker dağıtırdı torbayla. Halk şekeri çok bilmezdi, köylü bilmezdi. Katık olarak soğanı bulduğunuz zaman ekmek bulmazdınız. Zaten ekmek de karneyle veilirdi* (Bayazıt, 2018: 128).

Şair gençlik yıllarını anlatırken *Benim hem anne tarafım, hem baba tarafım CHP'ye mensuptu. Ve gençliğimizin ilk yıllarında, lise son sınıfa kadar militan bir halk partili durumunda idik. 1957 seçimlerinde faal rol oynamıştık* (Bayazıt, 2018: 53) diyerek İslamcı kesimdeki portresine aykırı bir görünüm sergiler. Fakat Mehmet Akif İnan'la yaptığı söyleşide aynı yıllarla ilgili şunları anlatır: *Sezai Karakoç'un ilk kitapları çıkmıştı: Körfez ve Şahdamar. Onu hemen ezberledik biz geceler boyu, siz de hatırlarsınız son sene geldiğinizde* (İnan, 2016: 260). *Sizin yeni bir siyasi kimlik kazanmanız sırasında ailenizle bir çatışmanız olmuş muydu?* (Bayazıt, 2018: 54) sorusuna verdiği cevapta "İstanbul'a gittikten sonra Necip Fazıl, Sezai Karakoç ve yeni çevrelerle tanıştıktan sonra olayları daha objektif biçimde algılamaya başladığını söyler ve düşünsel gelişimini, etkilendiği şahısları, edebî kişiliğinin oluşumunu ortaya koyar. Anlatıma dönemin özellikleri de yansır: *Nisan harekâtı başladı. 27 Mayıs'a doğru gidiyoruz. Bizim anfide olaylar çıktı. Sonra olaylar yayıldı, örfî idare ilan edildi. Bizi nisan ayının sonlarına yahut ortalarına doğru bindirdiler trenlere, üniversite kapandı. Maraş'a gittik* (Bayazıt, 2018: 55). 27 Mayıs öncesi siyasi atmosfer böyle anlatılır.

Şair Maraş'lı olduğu için kendisine bu yerle ilgili sorulan sorularda ise kentın Osmanlıdan İstiklal Savaşı yıllarındaki tarihine değinir (Bayazıt, 2018: 31).

Biyografik bölümlerin ayrıntılarında anlatılanlar şairin yaşadıklarının şiirlerine nasıl esin kaynağı olduğunu göstermesinin yanı sıra "Ölünün Kıyıları"<sup>5</sup> şiirini nasıl bir psikolojiyle yazdığı konusunda fikir verir: *Müslüm Amca'nın -Mehmet Akif İnan'ın babası- vefatı sırasında, biraz geç haberim oldu, gidemedim, ulaşmam da mümkün değil, o zaman memur filandık da. Ben de oturdum, o gün - nasıl bir duygulanma anıysa... (İnan, 2016: 269). Bir başka söyleşide Sovyetler Afganistan'ı işgal etmiş bombalayıp duruyordu. Dev çınar ağaçları kömür olmuş. İşgalden iki ay sonra gittik. Kömür olmuş ağaçların dibinden filizler sürüyordu. "Savaş Risalesine Zeyl"<sup>6</sup> de bunu anlattım* (Coşkun, 2004: 63).

Bunların yanında şairin edebî, düşünsel yönüne etki etmeyen özel hayatıyla ilgili sorular da sorulmuştur. Örneğin *Evliliğiniz nasıl gerçekleşti. Severek mi yoksa görücü usulüyle mi evlendiniz?* (Bayazıt, 2018: 131) sorusu şairin yaptığı iki evlilik hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar. Roman yazma hayalinin olduğunu, bunun için hazırlık, planını yaptığını, başladığını ama sabredemediğini (İnan, 2016: 267)<sup>7</sup> de bu tip sorulardan öğreniriz. Bu tarz anekdotlar, toplumda siyasi ve edebî yönüyle vitrinde yaşayan insanların zaaflarıyla, istekleriyle, ihtiyaçlarıyla sonuçta bir insan olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

### 2.3. Dergicilik, Şair ve Yazarlar

Bayazıt'la yapılan söyleşilerde şair; Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören, Mehmet Akif İnan, Nazif Gürdoğan, Bahri Zengin, Hasan Seyithanoğlu, Nuri Pakdil, Necip Fazıl, Sezai Karakoç vb. İslami hareket içerisinde değerlendirilen şair ve yazarlardan bahseder. Hatıraları, onlarla ilgili değerlendirmeleri, görüşleri edebiyat tarihi açısından önemlidir. Bu şahsiyetler söyleşilere sadece edebî yönleriyle değil özel hayatları, zaafaları, hayalleri ve çok az bilinen yönleriyle yansımıştır.

<sup>5</sup> *Babalar ölümü dengede tutar / Seçerek en sağlam vakti arabasına / Şimdi o araba uçuyorsa / Bir Asya çölinü kanat yaparak / Ey üstümüze gelen ... Ey sürücülerini babalarımız olan* (Bayazıt, 2019: 21). Burada bir kısmına yer verdiğimiz bu şiir Bayazıt'ın toplu şiirlerinde de yer alır. Şiir, Mehmet Akif İnan'a ithaf edilmiştir. Fakat hangi olay üzerine ve nasıl bir duygusal atmosferde yazıldığı bu söyleşide açıklanmıştır.

<sup>6</sup> Bayazıt 1979'da "Savaş Riselesi"ni yazmış 1980'de Afganistan gezisinden sonra "Savaş Risalesine Zeyl-Afganistan 1400"ü yazmıştır. Ek, bir şeyin devamı anlamına gelen "zeyl" divan şiirinde eserleri tamamlamak üzere özellikle tezkirelere katkı olarak yazılmıştır.

<sup>7</sup> Yedi İklim dergisi için 2004'te yaptığı söyleşide Sezai Coşkun ona *Edebiyatın başka alanlarında yazmayı hiç düşündünüz mü? Roman ve hikâye gibi.* Sorusunu yöneltir. Bayazıt ise *Yok, hayır. Bir iki hikâyem çıkmıştır. Bir gezi kitabım var Afganistan'la ilgili. Onun dışında günlük gazetelerde köşe yazılarım var. Bunların haricinde şiir dışında bir çalışmam olmadı, der.*



Ortaokul son sınıfta Rasim-Alaadin Özdenören kardeşler ve Zarifoğlu kardeşlerle arkadaş olduğunu, zamanla edebiyatla ilgilendiklerini, özellikle lise yıllarında dergiciliğe başladıklarını anlatır. Bunlar müstakil sayfalar olmasına rağmen Türkiye çapında da yankı yapmış sanat hayatları da orada başlamıştır; şiir, edebiyat... (İnan, 2016: 256). Nuri Pakdil ve Mehmet Akif İnan'la da o yıllarda aynı okulda tanışıp arkadaşlık kurduklarını söyler. O dönemde Nuri Pakdil'in yazılarıyla Nurullah Ataç'ın dikkatini çektiğine değinir (Bayazit, 2018: 81-82). Salah Birsal'ın ondan bahsettiğini de belirtir (Bayazit, 2018: 113). Yine o yıllarında Nuri Pakdil'in *Hamle* dergisini bir süre çıkardıktan sonra ara verdiğini ve Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu vb. isimlerle bu dergiyi tekrar çıkarttıklarını anlatır (Bayazit, 2018: 35). Nuri Pakdil'in tiyatroya ilgisinin o dönemde başladığından, onun oyunculuk tecrübesinden bahseder: *Nuri ağabey çok yönlü bir kişiliğe sahip bir sanatkâr. Ben ilk defa tiyatro zevkini Nuri ağabeyin oynadığı oyunlardan almışumdur. İlk seyrettiğim ciddi tiyatro Cevat Fehmi Başkut'un Paydos piyesinde Öğretmen Murtaza tipini çizmiştir. Kibarlık Budalası, Hastalık Hastası'nda da seyrettim Nuri ağabeyi. Fevkalade başarılı bir oyuncuydu* (İnan, 2016: 258).

Lise yıllarında Cahit Zarifoğlu'nun bir yıl edebiyattan sınıfta kaldığını, pilot olma hayalleri kurduğunu, bröve alıp planörle uçtuğunu ancak Hava Harp Okuluna giremediğini anlatır. Onun şiirlerine yansıyan dağ ve yayla imajının kaynağının ise Maraş'taki evlerini bulunduğu yer olduğunu belirtir. Zarifoğlu'nun yazılarında "Cem", "Ahmet Sağlam" ve "Vedat Can" müsterar isimlerini kullandığı söyler (Bayazit, 2018: 36-38). Onunla aynı mahallede aynı arkadaş çevresinde yetiştiği için söyleşilerinde en çok ondan bahsedilmiştir.

O yıllardaki arkadaş gurubunda herhangi bir lider olmadığını ancak Akif İnan'ın öne çıktığını söyler: *Cahit (Zarifoğlu) 'içe kapanık'tı, Alâeddin (Özdenören) "keş"ti, Sait o sırada ve ondan sonra da hep "baba" idi. Ali için varsa yoksa "başarılı öğrencilik"ti önemli olan, aramızda "müdebbir", "muhakkik", "makul" olan her zaman Rasim'di (Özdenören). Daha çok O'nun evinde toplanırdık. Akif İnan lise son sınıfta Maraş'a geldi. Akif (İnan) doğuştan "reis" yaratılışlıydı* der (Garip, 2000: 3).

Sezai Karakoç'la İstanbul'da Nuri Pakdil vasıtasıyla Meserret Kahvesi'nde<sup>8</sup> tanıştıklarını söyler (Bayraktar, 1993: 54). Karakoç'un *Diriliş*'i kapatma kararı aldığıda dergiyi devam ettirmek için ısrar ettiklerini ancak onun *Bir zuhurat oluncaya kadar kapatmaya mecburuz*, diyerek kararından dönmediğini söyler<sup>9</sup>. Bunun üzerine ortada yazacak dergi kalmayınca bir sayfalık *Yalnızardıç*'ı çıkarttıklarını (Bayazit, 2018: 93) ardından da yazma alışkanlığını devam ettirmek için Ankara'da Cahit Zarifoğlu, M. Akif İnan, Nuri Pakdil ve kendisinin dört sayfalık bir dergi çıkarmaya karar vermeleriyle birlikte *Edebiyat* dergisinin doğduğunu anlatır. Ancak Sezai Karakoç'un bunu baş çekme olarak değerlendirdiğini, bu yanlış anlamayı düzeltmeye çalıştıklarını ancak Karakoç'un kırgınlığının / küslüğünün hiçbir zaman geçmediğini söyler (Bayazit, 2018: 83). Nuri Pakdil'in de bundan alındığını ve aradaki eski o sıcak bağın bir türlü kurulamadığından yakınır (Bayazit, 2018: 92). Karakoç ve Pakdil arasındaki olumsuzluktan dolayı Maraş'a döndüğünü bunun üzerine Nuri Pakdil'in onu "cepheden kaçmakla" suçladığını belirtir (Bayazit, 2018: 93).

Daha sonraki yıllarda Ankara'da çıkartılan *Mavera*'nın hikâyesini anlatılır. Cahit Zarifoğlu'nun "gözü karalığıyla" Ankara'da zor şartlarda çıkartılan bu derginin kuruluşunda Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören, Mehmet Akif İnan, Nazif Gürdoğan, Bahri Zengin, Hasan Seyithanoğlu ve kendisinin yer aldığını, bu kişilerden "kiminin hanımın bileziklerini kiminin maaşını kiminin emekli sandığından aldığı borçları" ortaya koyarak fedakârlık yaptığından bahseder. Akabe Yayınevinin de aynı şartlarda aynı dönemde kurulduğunu söyler (Bayazit, 2018: 18-19). Dergi çıktıktan sonra *Edebiyat* dergisinin sahibi Nuri Pakdil'in *Mavera* dergisinin çıkışına sıcak bakmadığını belirtir. Pakdil'in *Mavera*'dan dolayı kendilerine hala kırgın olduğunu söyler. *Mavera*'nın *Büyük Doğu*, *Diriliş* ve *Edebiyat* silsilesinin devamı olduğunu, edebiyatla ilgi kurmayı amaçladıklarını, asla taviz vermedikleri ilkelerinin İslamcı

<sup>8</sup> Meserret kahvehanesi karşısındaki matbaada burayı da etkileyen bir patlama olur ve her yer toz duman içinde kalır. Karakoç bunun üzerine "Ben Kandan Elbise Giydim Hiç Değiştirsinler İstemezdim" şiirini yazar. Bayazit söyleşide bu olaya da atıfta bulunur.

<sup>9</sup> Bir başka söyleşide bu süreci şöyle anlatır: Sezai Karakoç *Diriliş*'i kapatıyorum, dedi. Ben de itiraz ediyorum. Ağabey yapma etme kapatma. Bu dergi sadece senin dergin değildir, hepimizin, milletimizin dergisidir. Oda hayır benimdir kapatırım diyor. Öyle tartışmamız oldu... Şu on iki sayı içerisinde ödrü beş kitap var onları neşrederek devam ederiz deyince sinirlenerek "Sen ne anlarsın?" Bizde daha ne kitaplar var diye bana çıkıştı. Sonra da dergiyi kapattı." Bu notlar edebiyat tarihlerine yansımayan ihtirasları, bencillikleri vb. insani zafları yansıtmaması açısından önemlidir.

hüviyete sahip bütün hareketleri desteklemek olduğunu ve İslam âlemiyle ilgi kurmaya çalıştıklarını anlatır (Bayazıt, 2018: 24-26).

Mehmet Akif İnan'ın çıkardığı *Hilal* dergisinin bürosunda Sezai Karakoç'a *Sen bu işi bırak aruzla yaz*, dediğini bu yüzden Karakoç'un İnan'a halen kırgın olduğunu söyler (Bayazıt, 2018: 115). Bu kırgınlıklara rağmen Karakoç'un Rasim Özdenören'le arasında Şems'le Mevlana arasındakine benzer bir ilişki olduğundan bahseder. Özdenören'in Karakoç'a *Ağabey size bir mektup yazıyorum henüz bitiremedim bitirince göndereceğim* dediğini ancak Karakoç'un dayanamayarak sabah kalkıp Özdenören'in evine geldiğini ve mektubu istediğini; Karakoç Özdenören'e *Yedi kere okudum bu mektubu daha da okurum* dediğini (Bayazıt, 2018: 118); aralarındaki mektuplaşmaların ileri yıllarda da devam ettiğini anlatır<sup>10</sup>.

Ayrıca Necip Fazıl'la Balmumcu Hapishanesinden çıktığında tanıştıklarını, onu giyimine her zaman özen gösteren birisi olarak hatırladığını söyler. O hapishanedeyken evinin giderlerini arkadaşlarının karşıladığını da ekler (Bayazıt, 2018: 58). Ali Fuat Başgil'in hocası olduğunu, onun hukuk konusundaki fikirlerinin kendisini etkilediğini ve onun *Milletin, halkın vicdanında yer ederek kanunlar kanun olur* sözünü hatırlar (Bayazıt, 2018: 61).

Şairin yayın hayatıyla ilgili sorulara verdiği cevaplar hatıra özelliği taşır. Bunlarda günümüz sanat dünyasında yer edinen birçok yazar, şair ve düşünce adamından bahsedilmiş ancak en çok aynı mahallede yetiştiği arkadaşı Cahit Zarifoğlu üzerinde durulmuştur. Söyleşilerdeki bu bölümlerde onların özel ve edebi hayatlarıyla ilgili önemli bilgilere de yer verilmiştir. Bu kişiler insani yönleriyle; zaafı, kırgınlıkları, hayalleriyle anlatılmıştır. İslami camiadaki dergiciliğin *Büyük Doğu*'dan itibaren *Diriliş, Edebiyat ve Maveria* sürecindeki küskünlükleri, kırgınlıkları, hayal kırıklıklarına da değinilmiştir.

#### 2.4. Sanat ve Poetika Üzerine Düşünceler

Şairin sanat ve şiire dair görüşleri merak edilmiş ve söyleşilerde bununla ilgili birçok soru sorulmuştur. Bayazıt bu soruları “şiir nazariyatçıların” cevaplama gerektğini belirtmiş ancak bir “şiir işçisi” olarak kendi anladığı kadarıyla bunlara cevap verebileceğini söylemiştir (Bayazıt, 2018: 76). Bu cevapları derlediğimizde şairin poetik görüşlerini -bazı noktaların gözden kaçmış olabileceğini göz önünde bulundurarak- ortaya koyabiliriz.

O, sanatı amaç olarak değil, ilkin insana sonra Allah'a ulaşmak için bir vasıta olarak gördüğünü belirtir. Ona göre sanat; yaşamın neşvesini duymak, eşyanın hakikatini kavramak, tabiatı okumak, ebediliği tatmak, insanı çözmek ve yaradani idrak için, kulluk bilincine ulaşmak için bir vasıta (Bayazıt, 2018: 84). Sanatçı ise “varoluşun hikmetini arayan kişi”dir. Pozitivist ve materyalist temele dayalı sanat anlayışını “intihar” olarak değerlendirir, edebiyatla “ölümsüzlüğü” aradığını söyler (Bayazıt, 2018: 96). Ona göre insanoğlunun dünyadaki macerasında iki istikamet vardır: Rabbini tanıyıp ölümsüzlüğe öbür dünyada ulaşacağına inanmak ya da kendini Tanrı yerine koyup hayatı bu dünyayla sınırlamak. O kulluğunu idrak ederek birinci yolu seçtiğini, şirinin özünde de buna bağlı olarak yaradılışın hikmetini aramak olduğunu söyler (*Kırağı*, 1995: 12).

Bayazıt, şiiri oluşturan üç ana unsur olarak kelime, ses ve imajı sayar. Bunların edebi sanatlarla bezenerek “şiir dili”ni oluşturduğunu söyler. İnsanın günlük dille anlatma imkânı bulamadığı duygularını bu dille anlattığını düşünür. Bu duygular aklın idrak gücünün ötesinde olduğu için insanın hissetiklerini dışa vurması ona göre ancak bu dille mümkündür (Bayazıt, 2018: 44). Bu dil insana aşkın bir ifade imkânı sunmuştur (Bayazıt, 2018: 99). Şair o dili yakaladığı zaman insanları daha yoğun bir bölgeye çeker ve duygularını anlatma imkânı bulur (Coşkun, 2004: 62). Şiirlerini uzun süre yaşadığını ve uygun ortamı bulduğunda onları bir anda kâğıda döktüğünü söyleyerek şiiri ilhama bağlar (Bayazıt, 2018: 48). İlhamsız yazmadığını, içinde biriken duygu ve düşüncelerin bir kelimeyle, olayla, durumla patladığını; yazdıktan sonra şiir üzerinde “kuyumcu titizliğiyle çalışmadığını” çok küçük değişiklikler yaparak onları yayımladığını söyler (Bayazıt, 2018: 102). Yani şiirde ilhamı öncelemiş şiir üzerinde çalışmayı önemsememiştir.

Şiirlerinde ideolojinin ağır bastığını belirtir. Sanatın her şubesi ona göre tebliğ ve telkin içerir. Ancak sanatın propaganda aracından ibaret olmadığını düşünür (Bayazıt, 2018: 16). Ona göre bir ideoloji,

<sup>10</sup> Bu mektuplaşmaların bir kısmı (Rasim Özdenören tarafından yazılanları) yayımlanırken Sezai Karakoç'un yazdıkları yayımlanmamıştır.

ideolojik gayret, propoganda sanatkarı bir süre gündeme getirse de sanatta tutunmasını sağlayamayacağını (Bayazıt, 2008: 58) söyleyerek şiiri slogana çeviren toplumcu şairleri eleştirir. Ancak ses olarak şiiriyle eğer illa ki bir irtibat kurulacaksa Nazım Hikmet'le ve Ahmet Arif'le kurulması gerektiğini söyler. Tempo olarak, doz olarak, ritm olarak onlarla irtibat kurulabilir ya da kurulmalıdır, der (Bayazıt, 2018: 121). Serbest şiir yazdığını fakat bunun ölçüye-ritme değer vermediği anlamına gelmediğini aktarır (Coşkun, 2004: 62). Ölçülü şiir yazmanın serbest şiire göre şairi zorlamadığını çünkü ahenk ve ritmi yakalamanın hazır kalıplarda daha kolay olduğunu, serbest şiire ahenk vermenin şairi çok zorladığını söyler (Bayazıt, 2018: 99). Biçim konusunda da şiirin biçim ve dilden oluştuğunu düşünür ve bunları bedenle ruha benzetir (Bayazıt, 2018: 107).

Şiirini açıklamaya yanaşmaz. Yazdıklarını okumaya değer bulanların yorumlarının önemli olduğunu söyleyerek şiirde anlamı okuyucuya bırakır (Bayazıt, 2018: 107). Şiirin okuyucuya ulaşmasında döneminin teknolojik araçlarından ve imkânlarından faydalanılması gerektiğini düşünür. TV, kaset vb. araçlarla okuyucu üzerinde daha etkili olunabileceğini söyler (Bayazıt, 2018: 72). Şiir; güncel olaylara değinmeli, şiirin tarihi ve fizik ötesi boyutu mutlaka olmalıdır (Coşkun, 2004: 62-63). Afganistan dönüşü Cahit Zarioğlu'yla yaptığı söyleşi siyasi olmasına rağmen Zarifoğlu ona Afgan edebiyatı ve şiiriyle ilgili sorular yönelttiğinde de şiirin güncel olana değinmesi gerektiğine dikkat çeker. O, toplumsal olayların özellikle savaşın edebiyata ve şiire yansması gerektiğini ifade eder (Zarifoğlu, 1981: 22). Yani şiir, çağına tanıklık etmelidir.

Şair, poetika kuramcılarının işi dese de kendi anladığı şekilde düşüncelerini ortaya koymuştur. Şiiri kulluk bilinciyle yaradılışın hikmetini aramak olarak tarif etmekle anlayışını dinî bir temele oturtmuştur. Şiirin propaganda aracı olmayacağını, tebliğ ve telkin içerebileceğini; şiir dilinin kelime, ses ve imajdan oluştuğunu; ilhamla yazıp şiir üzerinde fazla çalışmadığını; serbest yazdığını ancak ahenk ve ritme önem verdiğini; şiirin güncel olaylara değinmesinin zorunlu olduğunu, tarihi ve fizik ötesi boyutunun mutlaka olması gerektiğini söylemiştir.

## 2.5. Siyaset ve Şairlik

Cumhuriyet'ten sonra İslami duyarlılığı olan kesimin özellikle sanatçıların siyasetin dışında kalmadığını aktif olarak siyasete girdiğini söyler. Sezai Karakoç, Mehmet Akif İnan, Necip Fazıl'dan örnekler verir. Sanatçı kişiliklerine rağmen onların siyasete girmesini, toplumun inançlarını yaşama konusunda çektiği sıkıntılara çözüm bulmaya çalışmalarına bağlar. Onlar gibi bu olumsuzluğa çözüm bulmak için siyasete katkı sağlayacağını –politikadan hep kaçmasına rağmen- düşünerek siyasete girdiğini ifade eder. İçinde bulunduğu partide de herkesin inancını yaşayabileceği bir ortamı sağlamak amacıyla bulunduğunu belirtir (Bayazıt, 2018: 153)<sup>11</sup>. Ümmetin müşküllerinin hallolması için siyaseti bir fırsat olarak gördüğünü ve Turgut Özal'ın teşvikiyle buna karar verdiğini vurgular (Bayazıt, 2018: 85). Politik olarak birçok soruna çözüm getirdiklerini vurgular ancak asıl sıkıntısının hala “şair kimliği”nin ön planda olması olarak gösterir. Bu kimliğinden dolayı kendisine politik sorular sorulmadığını, edebi konularda söyleşiler yapıldığını söyleyerek politik meselerle ilgili konuşma isteğini dile getirir (Bayazıt, 2018: 155).

Milletvekilliği döneminde edebi faaliyetlere yeterince yoğunlaşamamaktan kaynaklanan şiirlerindeki zayıflığı kabul etmez. Ben her zaman siyasetin içindeydim ancak fiilen bu işi yapmıyordum, der. Yeni şiirler yazmak istediğini ancak şiirde yeni bir biçim, tarz, esinti arayışı içinde olduğunu (Bayazıt, 2018: 186) ve aradığı sesi bir türlü bulamadığı için şiir yazmadığını anlatır (Bayazıt, 1995: 13). *Sebeb Ey*'den *Risaleler*'e şiirindeki değişimi ise siyasete girmesine değil toplumdaki değişime bağlar. *Sebeb Ey*'i yazdığı yıllarda devletin üzerlerindeki baskılarına Müslüman gençler olarak isyan ve savaş motiflerinin bulunduğu şiirler ile karşı koyduklarını; yeniden dirilişi, toplumu baskıdan kurtarmayı amaçladıklarını ancak değişimle birlikte baskı ortadan kalktığı için şiirinin de ister istemez bundan etkilendiğini düşünür (Bayazıt, 2018: 78). Bir başka söyleşisinde ise siyasetteki yoğun gündemin kendisine bazı şeyler katmasına rağmen şiirle uğraşmasını engellediğini ifade eder ve şiir alanında bir şeyler yapmayı siyasetten daha çok istediğini belirtir (Bayazıt, 2018: 71). Şiirle siyaset, şairle politikacı arasında bağ kurmanın zor gibi görünmesine rağmen hayatı bir mecaz, yaşamayı ebedi hayata ulaşma yolunda bir imtihan olarak görenler için her türlü tezahürün birbiriyle ilintili olduğunu söyler (Bayazıt, 2018: 85):

<sup>11</sup> “İnanç hürriyetinin devlet teminatı altına alındığı, bilinen ilk toplum İslam toplumdur.” (Bayazıt, 2018: 153) diyerek siyasi anlayışını dünya görüşü üzerine inşa eder.

Son olarak da *Ne şiir, ne sanat ne de sanatkârlık bir amaç olarak bende birinci öncelik olmamıştır. Mesela siyasal partiler gibi onu da araç olarak görmüşümdür. Varlık bilincime dair ona ne yükleyebilmişsem yüklemişimdir* (Garip, 2000: 5).

Şair Cumhuriyet'te dindar kesimin siyasete aktif olarak katıldığını, kendisinin de içinde bulunduğu kesimin yaşam alanlarına müdahale edildiğini düşündüğü ve herkesin inancını yaşayabileceği bir ortamı sağlamak amacıyla siyasete girdiğini söyler. Siyasetin yoğun gündeminin onu edebi faaliyetlerden alıkoyduğunu, değişen toplumsal şartların şiirlerini etkileğini düşünür. Aradığı sesi bir türlü bulamadığını için şiir yazmadığını ancak kendisi için ne şiirin ne de siyasetin amaç değil araç olduğunu belirtir ve her ikisine de varlık bilincini yüklemeyi amaçlar.

## 2.6. Yakındığı ve Eleştirdiği Hususlar

Şair bu söyleşilerde önyargılı yaklaşımlardan, medyayı elinde tutanların tarafgirliğinden, yayım dünyasındaki iftirallardan, İslam ülkelerinin vurdumduymazlığından vb. konularda eleştirel bir tavır takınmakta ve bazı olumsuzluklardan yakınmaktadır.

Medyayı elinde tutanların kendilerine göre “en iyi” şairi tespit edip tek yanlı, nesnellikten uzak saptamalar yapmalarını tasvip etmez. Sezai Karakoç'tan örnek verir. Onun, o dönemin mevcut sistemi tarafından görmemezlikten geldiği, yokluğa mahkûm edildiğini söyler. Böylece büyük kitlelerin onu tanınması, benimsemesi engellenmiştir. Bayazıt, bu muameleye kendisi gibi birçok şair arkadaşının da maruz kaldığından yakınır (Bayazıt, 2018: 79). Nazım Hikmet'in oğlu Mehmet Fuat bir antoloji hazırlar. Bu antolojide Sezai Karakoç'a da yer verir. *Cumhuriyet* gazetesinde o dönemlerde çıkan bir yazıda Mehmet Fuat'a karşı *Ben senin zaten solcu olmadığını biliyordum. Senin baban Nazım Hikmet dışında solculukla hiçbir alakan yok. Sen Sezai Karakoç'a antolojide nasıl yer verirsin* şeklinde bir ifade kullanıldığını belirtir ve serzenişte bulunur. Kendisinin içinde bulunduğu kesimin ötekileştirilip “Yok gibi” farzedildiğini ifade eder (Bayazıt, 2018: 112). Bu dışlamanın Cumhuriyet Dönemi'nin genelinde yaşandığını belirtir. Resmi ideolojinin kendisini öven insanlara devletin bütün imkânlarını kullandırdığını, *şakşakçılığını yapmayan kişileri, şairleri yok saydığını* iddia eder (Bayazıt, 2018: 66).

*Mavera* dergisi kurulduktan sonra edebî mahfillerde ilgi görmeye başlar. Bunu hazmedemeyen bazı çevreler onlara *Bunlar Aramko'dan besleniyorlar, Arap dolarlarını yiyorlar* vb. mesnetsiz iftirallarda bulunur. Bayazıt o dönemde maddi sıkıntılar çektiklerini, dergiyi ayakta tutanların kıt kanaat geçnidiklerini, Aramko'nun ne olduğunu bu olaydan sonra öğrendiğini anlatır ve dergide günlerce Cahit Zarifoğlu'nun aldığı bir çuval mercimekten yaptıkları çorbayla karınlarını doyurduklarını söyleyerek serzenişte bulunur (Bayazıt, 2018: 112).

Mehmet Kaplan'ın bazı şiirleriyle ilgili aşırı yorumlarından da yakınır. Buna yalnız kendisinin değil birçok şairin maruz kaldığını söyler (İnan, 2016: 266). Ayrıca *Edebiyat* dergisini çıkardıkları için Sezai Karakoç'un, *Mavera* dergisini kurdukları için de Nuri Pakdil'in kendisine karşı tavır alması ve kırıgın olması da Bayazıt'ın İslamî camia içindeki çekişmelerden yakınması olarak söyleşilerine yansır.

Siyasi söyleşilerinde Afganistan'ın Rus işgaline değinir. Bu olayda İslam ülkelerinin gereken tepkiyi gösterip ümmet bilinciyle Afganistan'a gerekli yardımlarda bulunmadıklarından yakınır (Bayazıt, 2018: 149)<sup>12</sup>. Ayrıca siyasette muhalefetin mantıktan yoksun yaklaşımlarla iktidarları yıpratmak için söylentiler çıkarttığını, yapıcı bir tavır sergileyemediğini söyler (Bayazıt, 2018: 56).

Bayazıt söyleşilerinde kendisinin ve temsil ettiği kesime mensup şair ve yazarların görmezden gelinmesine, yanlış yorumlarla yıpratılmaya çalışılmasına serzenişte bulunmuştur. İslami camia içerisindeki dergicilikten kaynaklanan kırıgnlıklar ve küskünlüklerden rahatsızlığını dile getirmiştir. Ayrıca İslam ülkeleri arasındaki dayanışmanın zayıflığını ve Türkiye'de yapıcı muhalef geleneğinin oluşmamasını eleştirmiştir.

## 2.7. Dil

Bu söyleşilerde şairin sorulara odaklandığı ve geniş birikimine rağmen konuyu dağıtmadan soruları cevapladığı görülür. Kritik sorular karşısında ise siyasetçi kişiliğiyle politik cevaplar vererek zor duruma

<sup>12</sup> “Yeni İslami Akım” a mensup şairler İslâm kültür ve medeniyet coğrafyasındaki ülkelerin edebiyatlarını izlemeye, onlarla kopuk olan bağları bir nispette yeniden kurmaya çalışırlar. Bu yüzden Afganistan'daki direniş desteklenip gündemde tutulmuştur.

düşmemiştir. Tekrar eden sorular karşısında benzer cümlelerle kurduğu göze çarpar. Üslupta şiirsellik dikkat çeker. Özellikle soruşturma tarzı söyleşilerde şair tarafından hazırlanan bölümlerde devrik, kısa ve sıralı cümlelerle anlatıma şiirsel bir hava verilmiştir. Bazen de öyküsel anlatımla karşılaşırız. Özellikle hayatı ve şair yazar dostlarıyla ilgili bölümlerde bu anlatım tarzını görürüz. Yayım hayatını, dergiciliğini ve bu süreçteki hatıralarını hikâyeleştirerek anlatır. Bu anlatımlarda konuşma dilinin tüm olanaklarını kullanan şair örneklerle anlatımını somutlaştırır. Hatıralarından basederken duygusal bir tavır takınır. Aynı düşüncüyü paylaştığı arkadaşlarının dergicilikten dolayı kırgınlıklarını ve Cahit Zarifoğlu'nu anlattığı bölümlerde duygusallık yoğunlaşır.

Doğduğu yerden bahsederken tasvire başvurur. Çocukluğunun geçtiği Kahramanmaraş'ı okuyucuya en ince ayrıntılarına varıncaya kadar tasvir cümleleriyle anlatır. Yerel kaynaklardan bahseder. Şiirden bahsederken kendi poetikasını anlatır. Serbest şiirden şiirde anlama, şiirimizdeki birçok poetik konuları anlatırken tartışmacı anlatımı kullanır. Şair bu bölümlerde muhatabını bu konular üzerinde düşünmeye sevkeder. Tartışmacı anlatımın yanı sıra bazı sorularda açıklayıcı anlatımı kullanır. Bu anlatım tarzları şairin vurgulamak, öne çıkarmak istediği düşünce ve duyguya göre değişir.

Gerektiğinde şair anlatımı kendi yorumlarıyla da zenginleştirip örneklerle destekler. Bu örnekler kendi tarihimizden ve kültürümüzdenidir. Degicilik, siyaset, İslam dünyasının sorunları... pek çok konuda da bu anlatım tarzlarını görmek mümkündür. Şairin kullandığı kelimelere bakacak olursak Batı kökenli yabancı kelimeleri kullanmaktan kaçındığı sade, öz bir Türkçeyle konuştuğu ve polemige dönüşecek, kişileri direkt hedef alan, itham edeci, zan altında bırakan ifadelerden kaçındığı görülür.

### 3. SONUÇ

Erdem Bayazıt şairliği, yayım dünyası, siyaset alanındaki aktif kişiliği ve yaptıklarıyla Türkiye'de önemli işlere imza atmıştır. Bu yüzden düşünceleri merak edilmiş, kendisiyle birçok söyleşi yapılmıştır. Bu söyleşilerin çoğu milletvekili seçildiği 1987 ve sonrasına aittir. Bunda siyasi kişiliğinin popülaritesini artırması önemli rol oynamıştır.

Söyleşiler genelde belli siyasî ve edebî konular etrafında dönmüştür. Bu yüzden döneminin herkes tarafından bilinen şair ve politikacısına yöneltilmemesi gereken; tekrar edilen, klişe; amacı olmayan, çoğu zaman dergi sayfalarını doldurmak için yapılan söyleşilerde kullanılan sorular sorulmuştur. Bunların yanında şair kritik sorularla polemige çekilmeye çalışılmıştır. O, bu sorulara genel olarak uzun cevaplar vermiş cevaplarıyla kendi biyografisi, dergicilik macerası, şair ve yazar dostları, sanat anlayışına vb. değinmiş; döneminin İslam dünyası ve Müslümanların sorunlarıyla ilgili tespitlerde bulunmuştur. Polemik zemini oluşturmaya yönelik sorularda siyasi kişiliğini yansıtan politik cevaplar vererek tansiyonu düşürürken AB, laiklik, din-siyaset vb. konulardaki sorularda ise ezber bozan cevaplar vermiştir.

Biyografisine yönelik bölümlerde şairin kişisel özellikleri, okuduğu okullar, yaşadığı şehirler, çalıştığı yerler, sanat ve edebiyat anlayışının oluşumu, şiirlerini nasıl yazdığı gibi birçok bilgi vardır. Aynı zamanda bu söyleşilerde dönemin toplumsal hayatını, önemli olaylarını da görebilir; şairin düşünsel gelişimi takip edilebilir; Bayazıt'ın özel hayatı ve şiirlerinin açıklanmasına yönelik bilgilere de rastlarız. Şairin yayın hayatıyla ilgili sorulara verdiği cevaplar hatıra özelliği taşır. Bunlarda günümüz sanat dünyasında yer edinen birçok yazar, şair ve düşünce adamından bahsetmiş ancak en çok Cahit Zarifoğlu üzerinde durmuştur. Bu kişiler insani yönleriyle; zaafı, kırgınları, hayalleriyle anlatılmıştır. İslami camiadaki *Büyük Doğu*'dan itibaren *Diriliş*, *Edebiyat* ve *Mavera*'ya dergiciliğin görünmeyen yüzünde bencillikler, küslükler, kırgınlıklar vardır.

Bayazıt poetikaya dair görüşlerini anlatırken şiiri, kulluk bilinciyle yaradılışın hikmetini aramak olarak tarif ederek anlayışını dini bir temele oturtur. Şiirin propaganda aracı olmayacağını ancak tebliğ ve telkin içerebileceğini söyleyerek "Yeni İslamcı Akım"ın özelliklerine de değinir. Şair kendisinin ve temsil ettiği kesime mensup şair ve yazarların görmezden gelinmesini, yanlış yorumlarla yıpratılmaya çalışılmasını, dışlanarak ötekileştirilmesini resmi ideolojiden farklı düşünmelerine bağlamış ve siyasete bu sorunları çözmek için girmiştir.

**KAYNAKÇA***a)Söyleşilerin alındığı kaynaklar*

- BAYAZIT, E. (1995). Aradığım Sesi Henüz Bulabilmiş Değilim. *Kırağı*, (15), 12-13.
- BAYAZIT, E. (2008). Erdem Bayazıt'la Şiir ve Sanat Üzerine. *Buruciye Edebiyat*, (3), 55-58.
- BAYAZIT, E. (2015). *Kelimenin Dirilişi*. İstanbul: Hat Yayıncılık.
- BAYRAKTAR, O. (1993). Sezai Karakoç Üzerine Bir Oturum, *Yedi İklim*, (44-45), 52-75.
- COŞKUN, S. (2004). Şiir Aşkın Bir Dil Arayışıdır. *Yedi İklim*, (172), 60-63.
- GARİP, R. (2000). Erdem Bayazıt'la 'Sebeup Ey' Üzerine. *Ay Vakti*, (2), 3-5.
- ZARİFOĞLU, C. (1981). Afganistan Dönüşü Erdem Bayazıtla Bir Konuşma. *Mavera*, (60), 18-24.

*b)Diğer kaynaklar*

- BARTHES, R. (2017). Söyleşi İndirimli Makaledir (çev: Savaş Kılıç). *Notos*, (67), 95-96.
- BAYAZIT, E. (2019). *Şiirler (Sebeup Ey, Risaleler, Gelecek Zaman Risalesi)*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- BİNYAZAR, A. (1975). Türkiyede Röportajın Tarihçesi. *Milliyet Sanat (Röportaj Özel Sayısı)*, (147), 13-15.
- DEVELİOĞLU, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. İstanbul: Aydın Kitabevi.
- GİRGİN, A. (2007). *Söyleşi mi Röportaj mı*. İstanbul: Der Yayınları.
- IŞIK, İ. (2002). *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*. İstanbul: Elvan Yayınları.
- KABAKLI, A. (1991). *Türk Edebiyatı Tarihi, Cilt:IV*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- KABAŞ, S. (2009 ). *Soru Sorma Sanatı: Dünyada ve Türkiye'de Röportaj ve Söyleşi Geleneği*. İstanbul: Doğan Kitap.
- KARAALİOĞLU, S. K. (1975). *Edebiyat Terimleri Klavuzu*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi.
- KARATAŞ, T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Perşembe Kitapları.
- BİNYAZAR, A. (1975). Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor. (Röportaj Yapan: A. Binyazar) *Milliyet Sanat Dergisi (Röportaj Özel Sayısı)*, (147), 4-5.
- MARAŞ, M. A. (2015). *Şair ve Yazar Dostlarım*. Ankara: Mavi Çizgi Yayınları.
- TOKGÖZ, O.(1981). *Temel Gazetecilik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- ÖZDEMİR, E. (1994). *Yazınsal Türler*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.
- YALÇIN, M. (Ed.) (2010). *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, (C: 1)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜK (Cilt : II)*. (1998). Ankara.
- ÜNAYDIN, R. E. (1972). *Diyorlar ki*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- YILDIRIM, H. (Ed.) (2016). *Akif İnan ile Sohbet*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları.
- YORULMAZ, H. (Ed.) (2018). *Erdem Bayazıt'la Sana Bana Vatanıma Dair Konuşmalar*. İstanbul: Ketebe Yayınları.